మాఘ మహాకవి రచించిన 20 సర్గల శిశుపాల వధ మహా కావ్యములో

ఆరవ సర్గకు తెలుగు తాత్పర్యము (మూలశ్లోకములతో)

ఈసర్గలో శ్రీకృష్ణుడు రైవతక పర్వతంపై విహరిస్తుండగా, ఆరు ఋతువులు ఆయన సేవ కోసం అక్కడికి చేరుకుంటాయి. ఈ ఆరవ సర్గలో అందమైన శ్లోకాలు ఆరు ఋతువులను వాటి సహజమైన శోభతో వర్ణిస్తాయి.

|| అథ శిశుపాలవధమ్ —— షష్ఠః సర్గః (ఋతువర్ణనమ్) ||

ఇది శిశుపాలవధము యొక్క ఆరవ సర్గము (ఋతువుల వర్ణనము)

6.1 అథ రిరంసుమముం యుగపద్గిరౌ కృతయథాస్వతరుప్రసవశ్రియా ।

ఋతుగణేన నిషేవితుమాదధే భువి పదం విపదన్తకృతం సతాం ॥

తాత్పర్యం: అప్పుడు, తమతమ చెట్లకు పుష్పించే శోభతో కూడిన ఋతువుల సమూహంచే ఒకేసారి సేవింపబడటానికి ఇష్టపడుతున్న ఆ శ్రీకృష్ణుడు, సత్పురుషులకు ఆపదలను తొలగించే తన పాదమును భూమిపై ఉంచాడు.

వసంతం

6.2 నవపలాశపలాశవనం పురః స్ఫుటపరాగపరాగతపఙ్కజమ్ ।

మృదులతాన్తలతాన్తమలోకయత్స సురభిం సురభిం సుమనోభరైః ॥

తాత్పర్యం: ఆయన ఎదురుగా కొత్త చిగుళ్లతో నిండిన మోదుగు వనం, వికసించిన పుప్పొడితో నిండిన తామరలు, లేత తీగల చివరలు, పుష్పాల బరువుతో సువాసనలు వెదజల్లుతూ మనోహరంగా కనిపించాయి.

6.3 విలులితాలకసంహృతిరామృశన్మృగదృశాం శ్రమవారి లలాటజమ్ ।

తనుతరఙ్గతతిం సరసాం దలత్కువలయం వలయన్మరుదావవౌ ॥

తాత్పర్యం: కదులుతున్న ముంగురులు గల ఆ అందమైన కన్నుల స్త్రీల నుదుటిపై చెమట బిందువులను తాకుతూ, వికసిస్తున్న నల్ల కలువలను చుట్టుముడుతూ, ఆహ్లాదకరమైన చిన్న అలల సమూహాన్ని కలిగి ఉన్న చల్లని గాలి వీచింది.

6.4 తులయతి స్మ విలోచనతారకాః కురబకస్తబకవ్యతిషఙ్గిణీ ।

గుణవదాశ్రయలబ్ధగుణోదదయే మాలినిమాలిని మాధవయోషితాం ॥

తాత్పర్యం: మంచి గుణాలు కలిగిన వారిని ఆశ్రయించడం వలన శోభను పొందిన మాధవుని స్త్రీల యొక్క కనుపాపలను, కురబక పుష్పాల గుత్తులతో కలిసి ఉన్న మాలలు మరింతగా ప్రకాశింపజేసాయి.

6.5 స్ఫుటమివోజ్జ్వలకాఞ్చనకాన్తిభిర్యుతమశోకమశోభత చమ్పకైః ।

విరహిణాం హృదయస్య భిదాభృతః కపిశితం పిశితం మదనాగ్నినా ॥

తాత్పర్యం: వికసించిన కాంచన పుష్పాల కాంతితో కూడిన అశోక వృక్షాలు చంపక పుష్పాలతో మరింత అందంగా ఉన్నాయి. అవి విరహంతో బాధపడుతున్న వారి హృదయాలను చీల్చే మన్మథాగ్నిలో కాలి, ఎర్రబడిన మాంసం వలె కనిపించాయి.

6.6 స్మరాహుతాశనముర్మురచూర్ణతాం దధురివామ్రవనస్య రజఃకణాః ।

నిపాతితాః పరితః పథికవ్రజానుపరి తే పరితేపురతో భృశమ్ ॥

తాత్పర్యం: మన్మథుని అగ్నిలో వేయబడిన పేలాల పొడి వలె, మామిడి తోటలోని దుమ్ము కణాలు దారిపోయే బాటసారుల సమూహాలపై పడగా, వారు దాని వేడికి చుట్టూ తిరుగుతూ చాలా బాధపడ్డారు.

6.7 రతిపతిప్రహితేవ కృతక్రుధః ప్రియతమేషు వధూరనునాయికా ।

బకులపుష్పరసాసవపేశలధ్వనిరగాన్నిరగాత్మధుపావలిః ॥

తాత్పర్యం: ప్రేమించిన వారి దగ్గరికి కోపం తెచ్చుకున్న ప్రియురాలు మన్మథునిచే పంపబడినట్లుగా, వకుల పుష్పాల రసం వంటి మధురమైన ధ్వని గల తుమ్మెదల వరుసలు సర్పాల వలె కదులుతూ వెళ్ళాయి.

6.8 ప్రియసఖీసదృశం ప్రతిబోధితాః కిమపి కామ్యగిరా పరపుష్టయా ।

ప్రియతమాయ వపుర్గురుమత్సరచ్ఛిదురయాదురనాచింఅఙ్గనాః ॥

తాత్పర్యం: కోకిల యొక్క మధురమైన మాటలతో ప్రియమైన స్నేహితురాండ్ర వలె మేల్కొల్పబడిన స్త్రీలు, తమ ప్రియునికి తమ అందమైన శరీరాన్ని చూపించడానికి ఉత్సాహంగా ఉన్నారు, వారిలో గొప్ప ప్రేమ భావం తొణికిసలాడుతోంది.

6.9 మధుకరైరపవాదకరైరివ స్మృతిభువః పథికాః హరిణా ఇవ ।

కలతయా వచసః పరివాదినీస్వరజితా వశమాయయుః ॥

తాత్పర్యం: తుమ్మెదల ఝుంకారాలు నిందించే మాటల్లా వినిపించాయి. బాటసారులు లేళ్ళలాగా, మధురమైన వీణ శబ్దాల పాటల వైభవానికి ముగ్ధులై, తమ జ్ఞాపకాలను కోల్పోయి వాటికి లోబడిపోయారు..

6.10 సమభిసృత్య రసాదవలమ్బితః ప్రమదయా కుసుమావచిచీర్షయా ।

అవినమన్న రరాజవృథోచ్చకైరనృతయా నృతయా వనపాదపః ॥

తాత్పర్యం: సంతోషంతో దగ్గరకు వచ్చి, పుష్పాలను కోయాలనే కోరికతో పట్టుకోబడిన ఆ అడవి చెట్టు, వంగకుండా నిటారుగా నిలబడి, వ్యర్థమైన ఎత్తుతో మరియు అబద్ధమైన నాట్యంతో శోభించలేదు.

6.11 ఇదమపాస్య విరాగి పరాగీరలికదమ్బకమమ్బురుహాం తతీః । స్తనభరేణ జితస్తబకానమన్నవలతే వలతే உభిముఖం తవ ॥

తాత్పర్యం: విరక్తులైన తుమ్మెదల గుంపును మరియు తామరల వరుసలను వదిలి, తన స్తనాల బరువుతో పుష్పగుచ్ఛాలను గెలిచిన ఈమె, నీ వైపు వస్తూ వంగుతోంది.

6.12 సురభిణిశ్వసితే దధతస్తృషం నవసుధామధురే చ తవాధరే । అలమలేరివ గన్ధరసావమూ మమ న సౌమనసౌ మనసో ముదే ॥

తాత్పర్యం: సువాసనగల నీ శ్వాసలో మరియు కొత్త అమృతంలా తియ్యనైన నీ పెదవులపై దాహం కలిగి ఉన్న నాకు, ఈ వాసన మరియు రుచి తుమ్మెదకు వలె ఆనందాన్ని కలిగించవు. అవి నా మనస్సును సంతోషపరచడం లేదు.

6.13 ఇతి గదన్తమనన్తరమఙ్గనా భుజయుగోన్నమనోచ్చతరస్తనీ । ప్రణయినం రభసాదుదరశ్రియా వలిభయాదలిభయాదివ సస్వజే ॥

తాత్పర్యం: ఇలా చెబుతున్న ప్రియుడిని, తన రెండు చేతులను పైకెత్తి, ఎత్తైన స్తనాలు గల ఆ స్త్రీ, తన ఉదర సౌందర్యంతో, ముడతల భయంతోనో లేదా తుమ్మెదల భయంతోనో అన్నట్లుగా హఠాత్తుగా కౌగలించుకుంది.

6.14 వదనసౌరభలోభపరిభ్రమద్భ్రమరసంభ్రమసంభృతశోభయా । చలితయా విదధే కలమేఖలాకలకలో ఽలకలోలదృశాన్యయా ॥

తాత్పర్యం: ముఖం యొక్క సువాసనకు లోబడి తిరుగుతున్న తుమ్మెదల సందడితో నిండిన శోభతో కదులుతున్న మరొక స్త్రీ, కదులుతున్న కురులు మరియు చంచలమైన చూపులతో, మధురమైన మొలనూలు గజ్జెల ధ్వనిని సృష్టించింది.

6.15 అజగణన్గణశః ప్రియమగ్రతః ప్రణతమప్యభిమానితయా న యాః । సతి మధావభవన్మదనవ్యథా విధురితా ధురితాః కుకురస్త్రియః ॥

తాత్పర్యం: తమ ముందు వినయంగా ఉన్న ప్రియుడిని కూడా లెక్కచేయని గర్విష్ఠులైన స్త్రీలు, వసంత ఋతువు రాగానే మన్మథుని బాధతో కలత చెంది, కురుక్షేత్ర యుద్ధంలో దూకిన వారి వలె అయ్యారు.

6.16 కుసుమకార్ముకకార్ముకసంహితద్రుతశిలీముఖఖణ్డితవిగ్రహాః । మరణమప్యపరాః ప్రతిపేదిరే కిము ముహుర్ముహుర్గతభర్తృకాః ॥

తాత్పర్యం:

మన్మథుని పూల వింటి నుండి దూసుకొచ్చిన వాడి బాణాల దెబ్బకు శరీరం ఛిద్రమైన కొందరు భర్తను కోల్పోయిన స్త్రీలు చనిపోయారు. అలాంటి వాళ్ళు మళ్ళీ మళ్ళీ స్పృహ తప్పి పడిపోవడం గురించి వేరే చెప్పేదేముంది?"

6.17 రురుధిషా వదనామ్బురుహశ్రియః సుతను సత్కలఙ్కరణాయ తే । తదపి సమ్ప్రతి సన్నిహితే మధావధిగమం ధిగమఙ్గలమశ్రుణః ॥

తాత్పర్యం: ఓ అందమైన శరీరము గలదానా! నీ ముఖ పద్మము యొక్క శోభను అడ్డుకోవాలనే కోరికతో, నీ కనురెప్పల అలంకరణ కోసం ప్రయత్నించినప్పటికీ, ఇప్పుడు వసంత ఋతువు సమీపించడంతో, అశుభకరమైన కన్నీటిని పొందడం శోచనీయం.

ఆ సమయంలో, భర్త దూరంగా ఉన్న ఒకానొక యువతిని ఓదారుస్తూ ఆమె బంధువులు ఇలా అన్నారు:" "ఓ అందమైనదానా! నీ ముఖమనే పద్మం యొక్క అందానికి కన్నీళ్లు నిజానికి మంచి అలంకరణ కావచ్చు. కానీ ఇప్పుడు వసంతకాలం వచ్చింది కదా! కాబట్టి నువ్వు దుఃఖించకూడదు.

6.18 త్యజతి కష్టమసావచిరాదసూన్విరహవేదనయేత్యఘశఙ్కిభిః ।

ప్రియతయా గదితాస్త్వయి బాన్ధవైరవితథా వితథాః సఖి మా గిరః ॥

తాత్పర్యం: "విరహ వేదనతో ఈమె త్వరలోనే ప్రాణాలు విడుస్తుంది" అని భయపడే బంధువులు నీతో ప్రేమగా చెప్పిన ఆ మాటలు నిజం కావు, ఓ స్నేహితురాలా! అవి అబద్ధాలు, వాటిని నమ్మకు.

6.19 న ఖలు దూరగతో ఉప్యధివర్తతే మహమసావితి బన్ధుతయోదితైః ।

ప్రణయినో నిశమయ్య వధూర్బహిః స్వరమృతైరమృతైరివ నిర్వవౌ ॥

తాత్పర్యం: "ఆ ప్రియుడు నిజంగా దూరంగా లేడు, ఇక్కడే ఉన్నాడు" అని బంధువులు చెప్పగా విన్న ఆ వధువు, వారి మాటలనే అమృతంతో బ్రతికినదానివలె వెంటనే బయటకు వచ్చింది.

6.20 మధురయా మధుబోధితమాధవీమధుసమృద్ధిసమేధితమేధయా ।

మధుకరాఙ్గనయా ముహురున్మదధ్వనిభృతా నిభృతాక్షరముజ్జగే ॥

తాత్పర్యం: మధురమైన మరియు వసంత రుతువుచే ప్రేరేపించబడిన, పుష్పాల తేనె సమృద్ధిచే వృద్ధి చెందిన తెలివితేటలు గల తుమ్మెద స్త్రీ, మత్తుగా ధ్వనిస్తూ, స్పష్టమైన అక్షరాలతో మళ్ళీ మళ్ళీ పాడింది.

6.21 అరుణితాఖిశైలవనా ముహుర్విదధతీ పథికాన్పరితాపినః ।

వికచకింశుకసంహతిరుచ్చకైరుదవహద్దవహవ్యవహశ్రియమ్ ॥

తాత్పర్యం: ఎర్రబారిన కొండలు మరియు అడవులు కలిగి, బాటసారులను మళ్ళీ మళ్ళీ బాధపెడుతున్న వికసించిన మోదుగు పువ్వుల సమూహం, ఎగసిపడుతున్న అగ్ని యొక్క శోభను గొప్పగా కలిగి ఉంది.

గ్రీష్మము

6.22 రవితురఙ్గతనూరుహతుల్యతాం దధతి యత్ర శిరీషరజోరుచః ।

ఉపయయౌ విదధన్నవమల్లికాః శుచిరసౌ చిరసౌరభసంపదః ॥

తాత్పర్యం: సూర్యుని గుర్రాల వెంట్రుకల వంటి కాంతి గల శిరీష పువ్వుల దుమ్ము యొక్క కాంతి ఎక్కడైతే ఉందో, అక్కడ స్వచ్ఛమైన మరియు శాశ్వతమైన సువాసనల సంపదను కలిగి ఉన్న కొత్త మల్లెలు వికసించాయి.

6.23 దలితకోమలపాటలకుడ్మలే నిజవధూశ్వసితానువిధాయిని ।

మరుతి వాతి విలాసిభిరున్మదభ్రమదలౌ మదలౌల్యముపాదదే ॥

తాత్పర్యం: వికసించిన లేత గులాబీ మొగ్గలు, తమ ప్రియురాళ్ళ శ్వాసను అనుసరించే గాలి వీస్తుండగా, విలాసవంతులు మత్తుగా తిరుగుతున్న కళ్ళతో మరింత చంచలత్వాన్ని పొందారు.

6.24 నిదధిరే దయితోరసి తత్క్షణస్నపనవారితుషారభృతః స్తనాః ।

సరసచన్దనరేణురనుక్షణం విచకరే చ కరేణ వరోరుభిః ॥

తాత్పర్యం: ఆ క్షణంలోనే చెమట బిందువులను కలిగి ఉన్న స్తనాలు ప్రియుని రొమ్ముపై ఉంచబడ్డాయి. అందమైన తొడలు గల స్త్రీలు తమ చేతులతో ప్రతి క్షణం చల్లని చందనపు పొడిని చల్లారు.

వర్షము

6.25 స్ఫురదధీరతడిన్నయనా ముహుః ప్రియమివాగలితోరుపయోధరా ।

జలధరావలిరప్రతిపాలితస్వసమయా సమయాఞ్జగతీధరమ్ ॥

తాత్పర్యం: మెరుస్తున్న చంచలమైన మెరుపుల వంటి కన్నులు కలిగి, ప్రియుని వలె దగ్గరగా ఉన్న పెద్ద స్తనాలు గల మేఘాల వరుస, తన సమయం కోసం ఎదురుచూడకుండా పర్వతాలను కౌగలించుకుంది.

6.26 గజకదమ్బకమేచకముచ్చకైర్నభసి వీక్ష్య నవామ్బుదమమ్బరే ।

అభిససార న వల్లభమఙ్గనా న చకమే చ కమేకరసం రహః ॥

తాత్పర్యం: ఏనుగుల గుంపు వలె నల్లగా, ఆకాశంలో ఎత్తుగా ఉన్న కొత్త మేఘాన్ని చూసిన స్త్రీ, తన ప్రియుడిని కలవడానికి వెళ్ళలేదు మరియు ఏకాంతంలో అతనితో ఏకరూపమైన కోరికను పొందలేదు.

6.27 అనుయయౌ వివిధోపలకుణ్డలద్యుతివితానకసంవలితాంశుకమ్ ।

ధుతతనుర్వలయస్య పయోముచః శబలిమా బలిమానముషో వపుః ॥

తాత్పర్యం: వివిధ రత్నాల కుండలాల కాంతి యొక్క విస్తారంతో చుట్టబడిన వస్త్రాన్ని ధరించి, వణుకుతున్న శరీరం గల ఆ స్త్రీ, బలమైన ఉదయకాలపు శరీరం వలె, మేఘాల యొక్క చిత్రమైన రంగులను అనుసరించింది.

6.28 ద్రుతసమీరచలైః క్షణలక్షితవ్యవహితా విటపైరివ మఞ్జరీ ।

నతతమాలనిభస్య నభస్తరోరచిరరోచిరరోచత వారిదైః ॥

తాత్పర్యం: వేగంగా వీచే గాలిచే కదులుతున్న కొమ్మలచే క్షణకాలం కనిపించి మాయమయ్యే పూలగుత్తి వలె, వంగిన వరుస చెట్ల వంటి ఆకాశమనే చెట్టు, త్వరగా మెరిసే మేఘాలతో ప్రకాశించలేదు.

6.29 పటలమమ్బుముచాం పథికాఙ్గనా సపది జీవితసంశయమేష్యతీ ।

సనయనామ్బుసఖీజన సంభ్రమాద్విధురబన్ధురబన్ధురమైక్షత ॥

తాత్పర్యం: మేఘాల సమూహం రాగానే, బాటసారి అయిన స్త్రీ వెంటనే ప్రాణాపాయ స్థితికి చేరుకుంటుందని భయపడి, కన్నీళ్లతో ఉన్న స్నేహితుల యొక్క తొందరపాటుతో, దిక్కుతోచని మరియు అస్థిరమైన బంధువుల వైపు చూసింది.

6.30 ప్రవసతః సుతరాముదకమ్పయద్విలకన్దలకమ్పనలాలితః ।

నమయతి స్మ వనాని మనస్వినీజననమనో ఘనమారుతః ॥

తాత్పర్యం: దూరంగా ఉన్న ప్రియుడి గురించి ఎక్కువగా ఆలోచిస్తూ, కన్నీటి చుక్కల కదలికతో లాలించబడిన మనస్సు గల స్త్రీల హృదయాలను, బలమైన గాలి అడవులను వంచినట్లుగా వంచింది..

6.31 జలదపఙ్క్తిరనర్తయదున్మదంకలవిలాపి కలాపికదమ్బకమ్ ।

కృతసమార్జనమర్దలమణ్డలధ్వనిజయా నిజయా స్వనసంపదా ॥

తాత్పర్యం: మేఘాల వరుస, తానే చేసినట్లున్న మృదువైన ధ్వనుల విజయాన్ని, తన గొప్ప శబ్ద సంపదతో ప్రకటిస్తూ, మధురంగా ఆలపించే నెమళ్ళ గుంపును మత్తుగా నృత్యం చేయించింది.

6.32 నవకదమ్బజో ఉరుణితామ్బరైరధిపురన్ధి శిలీన్ధ్రసుగన్ధిభిః ।

మనసి రాగవతామనురాగితా నవనవా వనవాయుభిరాదధే ॥

తాత్పర్యం: కొత్త కడిమి పువ్వుల నుండి వచ్చిన, ఎర్రబారిన ఆకాశం గల, ఇంద్రగోప పురుగుల సువాసనలు కలిగిన అడవి గాలులు, ప్రేమ కలవారి మనస్సులో కొత్త కొత్త ప్రేమ భావాలను కలిగించాయి.

6.33 శమితతాపమపోఢమహీరజః ప్రథమబిన్దుభిరమ్బుముచో ఉమ్బసాం ।

ప్రవిరలైరచలాఙ్గనమఙ్గనాజనసుగం న సుగన్ధి న చక్రిరే ॥

తాత్పర్యం: వేడిని తగ్గించిన, భూమి దుమ్మును తొలగించిన మేఘాల యొక్క మొదటి నీటి బిందువులు, అక్కడక్కడా పడటంతో పర్వతాల ఒడి మరియు స్త్రీల శరీరాలు అంత సుగంధంగా అనిపించలేదు.

6.34 ద్విరదవలక్షమలక్ష్యత స్ఫురితభృఙ్గమృచ్ఛవి కేతకమ్ ।

ఘనఘనౌఘవిఘట్టనయా దివః కృశసిఖం శశిఖణ్డమివ చ్యుతమ్ ॥

తాత్పర్యం: ఏనుగు దంతం వలె తెల్లగా, మెరుస్తున్న తుమ్మెదల నలుపు రంగును పోలిన కేతకి పువ్వు, దట్టమైన మేఘాల సమూహాల తాకిడితో ఆకాశం నుండి పడిన సన్నని అంచు గల చంద్రవంక వలె కనిపించింది.

6.35 దలితమౌక్తికచూర్ణవిపాణ్డవః స్ఫురితనిర్ఝరశీకరచారవః ।

కుటజపుష్పపరాగకణాః స్ఫుటం విదధిరే దధిరేణువిడమ్బనామ్ ॥

తాత్పర్యం: పగిలిన ముత్యాల పొడి వలె తెల్లగా, మెరుస్తున్న జలపాతాల తుంపరలచే అందంగా ఉన్న కుటజ పువ్వుల పుప్పొడి రేణువులు, స్పష్టంగా పెరుగు మీగడ యొక్క అనుకరణను చేశాయి.

6.36 నవపయఃకణకోమలమాలతీకుసుమసంతతిసంతతసఙ్గిభిః ।

ప్రచలితోడునిభైః పరిపాణ్డిమాః శుభరజోభరజో ఽలిభిరాదదే ॥

తాత్పర్యం: కొత్త నీటి బిందువులచే కోమలమైన మల్లెపూల వరుసలతో నిరంతరం కలిసి ఉన్న, కదులుతున్న నక్షత్రాల వలె తెల్లగా ఉన్న తుమ్మెదలు, స్వచ్ఛమైన పుప్పొడి యొక్క బరువును పొందాయి.

6.37 నిజరజః పటవాసమివాకిరద్ధృతపటోపమవారిముచాం దిశాం ।

ప్రియవియుక్తవధూజనచేతసామనవనీ నవనీపవనావలిః ॥

తాత్పర్యం: తన దుమ్మునే పరిమళ ద్రవ్యంగా చల్లినట్లుగా, తెరల వలె ఉన్న మేఘాల దిక్కులను, ప్రియుడిని కోల్పోయిన స్త్రీల హృదయాలకు కొత్తగా ఉన్న కడిమి చెట్ల వరుసల గాలి బాధ కలిగించింది.

6.38 ప్రణయకోపభృతో ఽపి పరాఙ్ముఖాః సపది వారిధరారవభీరవః ।

ప్రణయినః పరిరబ్ధుమథాఙ్గనా వవలిరే వలిరేచితమధ్యమాః ॥

తాత్పర్యం: ప్రేమతో కోపం తెచ్చుకున్నప్పటికీ, దూరంగా ఉన్న స్త్రీలు వెంటనే మేఘాల గర్జనకు భయపడి, తమ ప్రియులను కౌగలించుకోవడానికి ముందుకు వచ్చారు, వారి నడుములు వంపులతో నిండి ఉన్నాయి.

6.39 విగతరాగగుణో ఽపి జనో న కశ్చలతి వాతి పయోదనభస్వతి ।

అభిహితే ఽలిభిరేవమివోచ్చకైరనన్నృతే నన్నృతే నవపల్లవైః ॥

తాత్పర్యం: ప్రేమ భావం లేని వ్యక్తి కూడా మేఘాలు మరియు గాలి వీస్తుండగా కదలడు. తుమ్మెదలు అలా గొప్పగా ఝుంకరిస్తుండగా, కొత్త చిగుళ్ళు కూడా నృత్యం చేయనట్లుగా ఉన్నాయి.

6.40 అరమయన్భవనాదచిరద్యుతేః కిల భయాదమపయాతుమనిచ్ఛవః ।

యదునరేన్ద్రగణం తరుణాగణాస్తమథ మన్మథమన్థరభాషిణః ॥

తాత్పర్యం: అప్పుడు, మన్మథునిచే మందంగా మాట్లాడే యువకుల సమూహం, వెంటనే వెళ్ళడానికి ఇష్టం లేని యాదవ రాజుల సమూహాన్ని, మెరుపుల భయంతో ఇంటి నుండి ఆనందింపజేసింది.

6.41 దదతమన్తరితాహిమదీధితిం ఖగకులాయ కులాయనిలాయితామ్ ।

జలదకాలమబోధకృతం దిశామపరాథాప రథవయవాయుధః ॥

తాత్పర్యం: మంచు కిరణాలు గల సూర్యుడిని మరుగుపరుస్తూ, పక్షుల గూళ్ళలో విశ్రాంతి తీసుకుంటున్న సమయంలో, మేఘాల కాలాన్ని తెలుపుతూ, దిక్కుల యొక్క అపరాధాలను తొలగించేవాడు, రథం యొక్క చక్రమే ఆయుధంగా గలవాడు (ఇంద్రుడు) వర్షించాడు.

6.42 స వికచోత్పలచక్షుషమైక్షత క్షితిభృతో ఉజగగతాం దయితామివ ।

శరదమచ్ఛగలద్వసనోపమాక్షమధనామఘనాశనకీర్తనః ॥

తాత్పర్యం: వికసించిన కలువల్లాంటి కన్నులు గల ఆ శ్రీకృష్ణుడు, స్వచ్ఛమైన జారిపోయే వస్త్రం వంటి కన్నులు గల, పాపాలను నాశనం చేసే కీర్తి గల శరదృతువును, రాజు యొక్క ఒడిలో ఉన్న ప్రియురాలి వలె చూశాడు.

. శరత్తు

6.43 జగతి నైశమశీతకరః కరైర్వియతి వారిదవృన్దమయం తమః ।

జలజరాజిషు నైన్దమదిద్రవన్న మహతామహతాః క్వ చ నారయః ॥

తాత్పర్యం: రాత్రిపూట చల్లని కిరణాలు గల చంద్రుడు భూమిపై ప్రకాశిస్తున్నాడు, ఆకాశంలో మేఘాల సమూహంతో నిండిన చీకటి వ్యాపించింది. తామరల వరుసలలో ఇంద్రుని దిక్కు (తూర్పు) ప్రకాశిస్తోంది. గొప్పవారికి గొప్ప శత్రువులు ఎక్కడ ఉండరు?

6.44 సమయ ఏవ కరోతి బలాబలం ప్రణిగతవన్త ఇతీవ శరీరిణామ్ ।

శరది హంసరవాః పరుషీకృతస్వరమయూరమయూ రమణీయతామ్ ॥

తాత్పర్యం: సమయమే ప్రాణులకు బలాన్ని మరియు బలహీనతను కలిగిస్తుంది అని చెప్పినట్లుగా, శరదృతువులో హంసల ధ్వనులు కఠినమైన స్వరం గల నెమళ్ళ యొక్క అందాన్ని మరింత రమణీయంగా చేశాయి.

6.45 తనురుహాణి పురో విజితధ్వనేర్ధవలపక్షవిహఙ్గమకూజితైః ।

జగలురక్షమయేవ శిఖణ్డినః పరిభవో ఉరిభవో హి సుదుఃసహః ॥

తాత్పర్యం: తమ ముందు గెలిచిన ధ్వని గల తెల్లని రెక్కల పక్షుల కూతలతో, నెమళ్ళు అసహనంతో కూడిన స్వరంతో గానం చేశాయి. శత్రువుల నుండి వచ్చిన అవమానం భరించడం చాలా కష్టం కదా!

6.46 అనువనం వనరాజివధూముఖే బహలరాగజవాధరచారుణి ।

వికచబాణవలయో ఽధికం రురుచిరే రుచిరేక్షణవిభ్రమాః ॥

తాత్పర్యం: ప్రతి అడవిలో, అడవి వరుస అనే స్త్రీ యొక్క ముఖంపై, గొప్ప ప్రేమతో ఎర్రబారిన అందమైన పెదవులపై, వికసించిన బాణాల వలె ఉన్న కనుబొమ్మల కదలికలు మరింత అందంగా ప్రకాశించాయి.

6.47 కనకభఙ్గపిశఙ్గదలైర్దధే సరజసారుణకేశరచారుభిః ।

ప్రియవిమానితమానవతీరుషాం నిరసనైరసనైరవృథార్థతా ॥

తాత్పర్యం: బంగారు రంగు మరియు గోధుమ రంగు రేకులు కలిగి, పుప్పొడితో ఎర్రబారిన అందమైన కేసరాలతో, ప్రియుడిచే అవమానించబడిన గర్విష్ఠి స్త్రీల కోపాన్ని తొలగించే ప్రయత్నాలకు విలువ లేకుండా పోయింది.

6.48 ముఖసరోజరుచం మదపాటలామనుచకార చకోరదృశాం యతః ।

ధృతనవాతపముత్సుకతామతో న కమలం కమలమ్భుయదమ్భసి ॥

తాత్పర్యం: ఎందుకంటే అది మత్తుగా ఎర్రబారిన ముఖ పద్మం యొక్క కాంతిని చకోర పక్షుల కళ్ళను అనుకరించింది. అందువలన కొత్త ఎండను కలిగి ఉన్న తామర, నీటిలో ఉన్న మరొక తామరను భయపెట్టలేదు.

6.49 విగతసస్యజిఘత్సమఘట్టయత్కలమగోపవధూర్న మృగవ్రజమ్ ।

శ్రుతతదీరితకోమలగీతకధ్వనిమిషే ఽనిమేషేక్షణమగ్రతః ॥

తాత్పర్యం: పంటలు లేకపోవడంతో ఆకలితో ఉన్న ఆవుల గుంపును, మధురంగా పాడే గోపికల పాటల ధ్వని వినగానే, కళ్ళు మూయకుండా వాటి వైపు చూస్తూ నిలబెట్టింది.

6.50 కృతమదం నిగదన్త ఇవాకులీకృతజగత్త్రయమూర్జమతజ్గజమ్ ।

వపురయుక్ఛదగుచ్ఛసుగన్ధయః సతతగాస్తతగానగిరో ऽలిభిః ॥

తాత్పర్యం: మదంతో ఉన్నట్లుగా, మూడు లోకాలను కలవరపెట్టే బలమైన ఏనుగును గురించి చెబుతున్నట్లుగా, నిరంతరం కదులుతూ, తీగల వంటి ధ్వనులు చేసే తుమ్మెదలు, కలిసి ఉన్న పూల గుత్తులు సువాసనలను వెదజల్లాయి.

6.51 విగతవారిధరావరణాః క్వచిదదృశురుల్లసితాసితాసితాః ।

క్వచిదివేన్ద్రగజాజినకఞ్చుకాః శరది నీరదనీర్యదేవో దిశః ॥

తాత్పర్యం: మేఘాల తెర తొలగిపోవడంతో, కొన్ని దిక్కులు ప్రకాశవంతమైన తెలుపు రంగులో కనిపించాయి. మరికొన్ని దిక్కులు ఇంద్రుని ఏనుగు చర్మం వలె నల్లగా కనిపించాయి, శరదృతువులో నదులు నీరు లేనివి అయినట్లుగా.

6.52 విలులితామనిలైః శరదఙ్గనా నవసరోరుహకేశరసమ్భవామ్ ।

వికరితుం పరిహాసవిధిత్సయా హరివధూరివ ధూలిముధక్షిపత్ ॥

తాత్పర్యం: గాలిచే కదిలించబడిన శరదృతువు అనే స్త్రీ, కొత్త తామరల కేసరాల నుండి పుట్టిన దుమ్మును, విష్ణువు భార్య (లక్ష్మి) వలె సరదాగా చల్లడానికి పైకి విసిరింది.

6.53 హరితపత్త్రమయీవ మరుద్గణైః స్రగవనద్ధమనోరమపల్లవా ।

మధురిపోరభితామ్రముఖీ ముదం దివి తతా వితతాన శుకావలిః ॥

తాత్పర్యం: ఎర్రని ముఖాలు కలిగిన చిలుకల గుంపు విష్ణువుకు ఇష్టమైనది కాబట్టి, దేవతలు ఆకాశంలో కట్టిన పచ్చని ఆకులతో నిండిన, చిగురుటాకుల తోరణంలా అందంగా కనిపించింది.".

6.54 స్మితసరోరుహనేత్రసరోజలామతిసితఙ్గవిహఙ్గహసద్దివమ్ ।

అకలయన్ముదితామివ సర్వతః స శరదన్తురదిఙ్ముఖామ్ ॥

తాత్పర్యం: నవ్వు అనే తామర వంటి కన్నులు మరియు ముఖం కలిగి, చాలా తెల్లని రెక్కలు గల పక్షుల వలె ప్రకాశిస్తున్న ఆకాశంతో, ఆ శరదృతువు అన్ని దిక్కులను ఆనందంతో నింపినట్లుగా చేసింది.

హేమంతము

6.55 గజద్వయసీరపి హైమనస్తుహినయన్సరితః పృషతాం పతిః ।

సలిలసన్తతిమధ్వగయోషితామతునతాతనుతాపకృతం దృశాం ॥

తాత్పర్యం: ఇలా శరత్కాలం అయిపోయాక, ఏనుగుల్లాంటి పెద్ద నదులు కూడా మంచుతో నిండిపోయాయి. భర్తలు ఊళ్ళో లేని అమ్మాయిల కళ్ళల్లోంచి దుఃఖంతో కన్నీళ్లు వచ్చేలా చలిగాలులు వీచాయి. అలా హేమంత రుతువు మొదలైంది. అప్పుడు..."

6.56 ఇదమయుక్తమహో మహదేవ యద్వరతనోః స్మరయత్యనిలో ఉన్యదా ।

స్పృసయౌవనసోష్ణపయోధరాన్సతుహినస్తు హినస్తు వియోగినః ॥

తాత్పర్యం: అయ్యో, ఇది చాలా అన్యాయం! ఎందుకంటే చల్లని గాలి అందమైన శరీరం గల విరహిణులకు యవ్వనంలో ఉన్నప్పుడు వేడిగా ఉండే స్తనాలను గుర్తు చేస్తూ, వారిని మరింతగా బాధపెడుతోంది.

6.57 ప్రియతమేన యయా సరుషా స్థితం న సహ సా సహసా పరిరభ్య తమ్ ।

శ్లథయితుం క్షణమక్షమతామఙ్గనా న సహ సా సహసా కృతవేపథుః ||

తాత్పర్యం: ఏ స్త్రీ అయితే కోపంతో తన ప్రియుడికి దూరంగా ఉందో, ఆమె వెంటనే అతనిని కౌగలించుకోవడానికి సాహసించలేకపోయింది. అలాగే, వణుకుతున్న ఆమె శరీరం క్షణం కూడా ఆ వణుకును తగ్గించుకోలేకపోయింది.

6.58 భృశమదూయత యాధరపల్లవక్షతిరనావరణా హిమమారుతైః ।

దశనరశ్మిపటేన చ సీత్కృతైర్నివాసితేవ సితేన సునిర్వవౌ ||

తాత్పర్యం: చల్లని గాలులకు బహిర్గతమైన పెదవి యొక్క బాధను ఆమె చాలా అనుభవించింది. తెల్లని దంతాల కాంతి మరియు నిట్టూర్పులచే వెచ్చబడినట్లుగా, ఆమె నిశ్శబ్దంగా నిట్టూర్చింది.

6.59 వ్రణభృతా సుతనోః కలసీకృతస్ఫురితదన్తమరీచిమయం దధే ।

స్ఫుటమివావరణం హిమారుతైర్మృదుతయా దుతయాధరలేఖయా ||

తాత్పర్యం: గాయపడిన అందమైన శరీరం గల ఆమె, దగ్గరగా ఉన్న మెరుస్తున్న దంతాల కాంతిని కలిగి ఉంది. చల్లని గాలులకు స్పష్టమైన కవచం వలె, ఆమె పెదవుల యొక్క లేత మరియు వణుకుతున్న గీత కనిపించింది.

6.60 ధృతతుషారకణస్య నభస్వతస్తరులతాఙ్గులితర్జనవిభ్రమాః ।

పృథు నిరన్తరమిష్టభుజాన్తరం వనితయానితయా న విషేహిరే ||

తాత్పర్యం: మంచు రేణువులను కలిగి ఉన్న గాలి యొక్క, చెట్లు మరియు తీగల వేళ్ళతో చూపించే వేళ్ళ యొక్క కదలికలు, విశాలమైన మరియు నిరంతరమైన ప్రియమైన వారి చేతుల మధ్య స్థానాన్ని కోరుకునే స్త్రీచే చూడబడలేదు.

ఖచ్చితంగా! ఈ శ్లోకాలకు అర్థాలు మరియు వాటిని ఆంగ్ల అంకెల్లోకి మారుస్తాను.

6.61 హిమఋతావపి తాః స్మ భృశస్విదో యువతయః సుతరాముపకారిణౌ । ప్రకటయత్యనురాగమకృత్రిమం స్మరమయం రమయన్తి విలాసినః ||

తాత్పర్యం: చలికాలంలో కూడా ఆ యువతులు చాలా వేడిని కలిగి ఉన్నారు మరియు ప్రియులకు బాగా ఉపకరిస్తున్నారు. విలాసవంతులు తమ నిజమైన ప్రేమను వ్యక్తపరుస్తూ, మన్మథ సంబంధమైన క్రీడలతో వారిని ఆనందింపజేస్తున్నారు.

6.62 కుసుమయన్ఫలినీరవైమర్దవికాసిభిరహితహుంకృతిః । ఉపవనం నిరభర్త్సయత ప్రియాన్వియువతీర్యువతీః శిశిరానిలః ||

తాత్పర్యం: పూలు పూస్తున్న మరియు పండ్లు కాస్తున్న చెట్లను కలిగి, మెల్లగా వికసించే వాటి ధ్వనులతో కూడిన చల్లని గాలి, ప్రియులను కోల్పోయిన మరియు ప్రియులతో ఉన్న యువతులను ఉద్యానవనంలో బాధపెట్టింది.

6.63 ఉపచితేషు పరేష్వసమర్థతాం వ్రజతి కాలవశాద్బలవానపి । తపసి మన్దగభస్తిరభీషుమాన్నహి మహాహిమనికరో ఽభవత్ ||

తాత్పర్యం: ఇతరులు అభివృద్ధి చెందుతుండగా, బలవంతుడు కూడా కాలం యొక్క ప్రభావంతో అసమర్థుడవుతాడు. వేడిమిలో బలహీనమైన కిరణాలు గల సూర్యుడు, గొప్ప మంచు సమూహం యొక్క వేగాన్ని నియంత్రించలేకపోయాడు.

6.64 అబిషిషేణయిషుం భువనాని యః స్మరమివాఖ్యాత లోధ్రరచశ్చయః । క్షుభితసైన్యపరాగవిపాణ్డురద్యుతిరయం తిరయన్నుభూద్దిశః ||

తాత్పర్యం: లోకాలను జయించటానికి సిద్ధమైన మన్మథుని వలె కనిపించే లోధ్ర పువ్వుల సమూహం, కలత చెందిన సైన్యం యొక్క దుమ్ముతో తెల్లబారిన కాంతితో దిక్కులను కప్పివేస్తూ ఉదయించింది.

6.65 శిశిరమాసమపాస్య గుణోస్య నః క ఇవ శీతహరస్య కుచోష్మణః । ఇతి ధియాస్తరుషః పరిరేభిరే ఘనమతో నమతో ఉనుమతాన్ప్రియాః ॥

తాత్పర్యం: "చలికాలం పోయిన తర్వాత, చలిని పోగొట్టే ఈ స్తనాల వేడిమి వంటి గొప్ప గుణం మనకు ఎక్కడ ఉంటుంది?" అని ఆలోచిస్తూ, స్త్రీలు తమ ప్రియులను గట్టిగా కౌగలించుకున్నారు, వారు కూడా ప్రేమతో వంగి వారిని అంగీకరించారు.

6.66 అధిలవఙ్గమమీ రజసాధికం మలినితాః సుమనోదలతాలినః । స్ఫుటమితి ప్రసవేన పురో ఉహసత్సపది కున్దలతా దలతాలినః ॥

తాత్పర్యం: లవంగాల పైన ఉన్న దుమ్ముతో ఎక్కువగా మురికిగా మారిన పుష్పాల రేకులు మరియు ఆకులు, స్పష్టంగా వికసించడంతో ఆకులు మరియు కొమ్మలు గల కుందలత.

వెంటనే ముందుగా నవ్వాయి,

6.67 అతిసురభిభాజి పుష్పశ్రియామతనుతరతయేష సన్తానకః । తరుణపరభృతః స్వనం రాగిణామతనుత రతయే వసన్తానకః ॥

తాత్పర్యం: గొప్ప సువాసనను కలిగి ఉన్న పుష్పాల శోభతో, చాలా విస్తారంగా వ్యాపించిన ఈ సంతానక వృక్షం, యవ్వన కోకిల యొక్క ధ్వనిని ప్రేమ కలవారికి ప్రేమ కోసం వసంతానికి సూచనగా చేసింది.

6.68 నోజ్ఝితుం యువతిమానసనిరాసే దక్షమిష్టమధువాసరసాం । చూతమాలిరలినామతిరాగాదక్షమిష్ట మధువాసరసారమ్ ॥

తాత్పర్యం: యువతుల మనస్సు యొక్క నిరాశను తొలగించడంలో సమర్థమైన, ప్రియమైన వసంత రోజుల యొక్క ఆనందాన్ని విడిచిపెట్టడానికి ఇష్టం లేదు. తుమ్మెదల వరుస మామిడి చెట్టు చుట్టూ గొప్ప ప్రేమతో తిరుగుతూ, ప్రియమైన వసంత రోజుల యొక్క సారాన్ని ఆస్వాదిస్తోంది.

6.69 జగద్వశీకర్తుమిమాః స్మరస్య ప్రభావనీకే తనవై జయన్తీః । ఇత్యస్య తేనే కదలీర్మధుశ్రీః ప్రభావనీ కేతనవైజయన్తీః ॥

తాత్పర్యం: లోకాలను వశపరచుకోవడానికి ఇవి మన్మథుని యొక్క శక్తివంతమైన సైన్యంలో విజయ పతాకాలు. ఈ విధంగా, తేనె యొక్క శోభ (వసంతం) అరటి చెట్లను శక్తివంతమైన సైన్యంలో విజయ పతాకాలుగా చేసింది.

6.70 స్మరరాగమయీ వపుస్తమిస్రా పరిసస్తార రవేరసత్యవశమ్ । ప్రియమాప దివాపి కోకిలే స్త్రీ పరితస్తారరవే రసత్వశ్యమ్ ॥

తాత్పర్యం: ప్రేమ యొక్క రంగుతో నిండిన శరీరం, చీకటి వలె వ్యాపించింది, సూర్యుని యొక్క శక్తికి లోబడకుండా. ప్రియుడిని పొందిన స్త్రీ, పగటిపూట కూడా కోకిల యొక్క మధురమైన ధ్వనితో చుట్టూ ఆనందాన్ని నింపింది.

6.71 వపురమ్బువిహారమిహం శుచినా రుచిరం కమనీయతరా గతిమా । రమణేన రమణ్యచిరాంశులతారుచిరఙ్కమనీయత రాగమితా ॥

తాత్పర్యం: స్వచ్ఛమైన నీటిలో విహరించడం, అందమైన శరీరం, చాలా మనోహరమైన నడక, ప్రియుడితో, అందమైనది, త్వరగా ప్రకాశించే కిరణాల యొక్క అందంతో, చాలా మనోహరమైన ప్రేమతో నిండి ఉంది.

6.72 ముదమబ్దభువామపాం మయూరాః సహసాయన్త నదీ పపాట లాభే । అలినా రతమాలినీ శిల్లీన్ధ్రే సహ సాయన్తనదీపపాటలాభే ॥

తాత్పర్యం: మేఘాల నుండి పుట్టిన నీటి యొక్క ఆనందంతో, నెమళ్ళు వెంటనే నది ఒడ్డుకు చేరుకున్నాయి, దాని అందాన్ని పొందాయి. తుమ్మెదతో కూడిన ప్రేమ తీగ, ఇంద్రగోప పురుగుతో కలిసి, సాయంత్రం నది యొక్క ఎరుపు రంగును పొందింది.

6.73 కుటజాని వీక్ష్య శిఖిభిః శిఖరీన్ద్రం సమయావనౌ ఘనమదభ్రమరాణి । గగనం చ గీతనినదస్య గిరోచ్చైః సమయా వనౌఘనమదభ్రమరాణి ॥

తాత్పర్యం: నెమళ్ళతో కుటజ పువ్వులను చూసి, పర్వత శ్రేష్ఠం వద్ద, వనంలో మత్తుగా తిరుగుతున్న తుమ్మెదల సమూహం. ఆకాశం కూడా పాటల ధ్వనితో నిండి ఉంది, అడవిలో మత్తుగా తిరుగుతున్న తుమ్మెదల సమూహం యొక్క గొప్ప స్వరంతో.

6.74 అభీష్టమాసాద్య చిరాయ కాలే సముద్ధృతాశాం కమనీ చకాశే । యోషిన్మనోజన్మసుఖోదయేషు సముద్ధృతాశఙ్కమనీచకాశే ॥

తాత్పర్యం: చాలా కాలం తర్వాత ప్రియుని సంగమ కోరిక నెరవేరడంతో, అందమైన స్త్రీ ఆశతో ప్రకాశించింది. స్త్రీల హృదయాలలో ప్రేమ యొక్క ఆనందం ఉదయించడంతో, భయాన్ని తొలగించిన వారి మనస్సు ప్రకాశించింది.

6.75 స్తనయోః సమయేన యాఙ్గనానామభినద్ధారసమా న సా రసేన । పరిరమ్భరుచిం తతిర్జలానామభినద్ధా రసమానసారసేన ॥

తాత్పర్యం: అప్పుడు స్తనాలనే కుండల నుండి వచ్చే నీటి ప్రవాహం, గొప్ప ముత్యాల హారంలాగా మారి, ప్రేమ రసంతో నిండిన కౌగిలింత యొక్క ఆనందాన్ని ఎల్లప్పుడూ నింపుతూ, ఎప్పటికీ విడిపోలేదు.".

6.76 జాతప్రీతిర్యా మధురేణానువనాన్తం కామే కాన్తే సారసికాకురుతేన । తత్సమ్పర్కం ప్రాప్య పురా మోహనలీలాం కామేకాన్తే సా రసికా కా కురుతే న ॥

తాత్పర్యం: తీపి మాటలతో ప్రతి అడవి చివరన ప్రేమతో ప్రియుడిని పిలిచే ఆసక్తిగల స్త్రీ, అతని స్పర్శను పొందిన తర్వాత, ప్రేమతో ఏకాంతంలో ఎలాంటి మోహన క్రీడలు చేయదు?

6.77 కాన్తాజనేన రహసి ప్రసభం గృహీతకేశే రతే స్మరసహాసవతోపితేన । ప్రేమ్ణా మనస్సు రజనీష్వపి హైమనీషు కే శేరతే స్మ రసహాసవతోపితేన ॥

తాత్పర్యం:

"మన్మథుని నవ్వుతో ప్రకాశిస్తున్న ప్రేమ క్రీడలో, ఆనందంతో నిండిన మరియు యవ్వనపు కోరికతో వేడెక్కిన అందమైన తొడలు గల స్త్రీలచే నిరంతరం జుట్టు పట్టుకోబడిన శృంగార క్రియలో తృప్తి చెందిన తెలివైన పురుషులు, నిరంతరమైన చల్లని రాత్రులలో ఇక్కడ నిద్రపోతారు."

శిశిరము

6.78 గతవతామపి విస్మయముచ్చకైరసకలామలపల్లవలీలయా ।
మధుకృతామసకృద్గిరమావలీ రసకలామలపల్లవలీలయా ॥

తాత్పర్యం: పరిపూర్ణమైన, స్వచ్ఛమైన, అందమైన చిగురుటాకుల యొక్క విలాసంతో ఆశ్చర్యం చెందినట్లుగా ఉన్న తుమ్మెదల యొక్క మధురమైన ధ్వనుల వరుస అనేకసార్లు గొప్ప శబ్దం చేసింది

6.79 కుర్వన్తమిత్యతిభరేణ నగానవాచః పుష్పైర్విరామమలినాం చ న గానవాచః ।
శ్రీమాన్సమస్తమనుసాను గిరావిహర్తు బిభ్రత్యచోది స మయూరగిరా విహర్తుమ్ ॥

తాత్పర్యం: మరియు పువ్వుల బరువుతో చెట్లు వంగిపోయేలా చేస్తూ, తుమ్మెదల ఝుంకారాల ధ్వనులను నిరంతరం వినిపించే ఋతువుల సమూహం కొండ వాలుల్లో నిండి ఉన్న ఆ రైవతక పర్వతం మీద విహరించడానికి కృష్ణుడు, మదించిన నెమలి కూతలకు ప్రేరేపించబడిన వాడిలా, కొండల్లో తిరగాలనే కుతూహలం కలవాడయ్యాడు.

॥ ఇతి శిశుపాలవధమ్ —— షష్ఠః సర్గః (ఋతువర్ణనమ్) ॥

ఇది శిశుపాలవధము యొక్క ఆరవ సర్గము (ఋతువర్ణనము) ముగిసింది.